

LENINAS IR BIBLIOTEKA

G. RAGUOTIENE

Tarybinės bibliotekininkystės kūrimas ir jos vystymas yra labai glaudžiai susijęs su V. Lenino vardu. V. Lenino mokslo veikaluose, visoje jo teorinėje ir praktinėje veikloje, ypatingai po Spalio socialistinės revoliucijos, kuriant Tarybų valstybę, atsispindi jo didžiulis darbas bibliotekininkystės srityje. V. Leninas padėjo tuos kertinius akmenis, ant kurių išaugo mūsų šalies bibliotekininkystė.

Šiame straipsnyje apžvelgiami V. Lenino straipsniai, jo kalbos, laišakai, asmeniškai jo pasirašyti dekretai bei kiti dokumentai, kuriuose jis nagrinėjo ir sprendė bibliotekinio darbo problemas, nurodė pagrindines bibliotekininkystės vystymo gaires. Čia taip pat remiamasi V. Lenino arimųjų bei amžininkų atsiminimais, tarybinėje bibliotekininkystėje paskelbtais darbais apie V. Lenino veiklą šioje srityje.

Nemaža medžiagos, liečiančios V. Lenino darbus bibliotekų klausimais, lietuvių kalba išvis nėra paskelbta, kita dalis nesugrupuota ir respublikos bibliotekinių sluoksniams plačiau nėra žinoma. Šiuo straipsniu ir bandoma apžvelgti ir apibūdinti svarbiausius V. Lenino darbus bibliotekų klausimais, parodyti V. Lenino padėtus tarybinės bibliotekininkystės teorinius ir praktinius pagrindus.

Straipsnyje norima parodyti, kokią didžiulę, valstybinę reikšmę komunistinėje statyboje ir komunistiniame darbo žmonių auklėjime V. Leninas skyrė bibliotekoms.

Čia apžvelgiami V. Lenino iškelti ir įtvirtinti bibliotekinės veiklos partiškumo, ryšių su Komunistų partijos politika klausimai; jo nurodymai apie bibliotekų tinklą, apie jų prieinamumą liaudžiai, masių vaidmenį bibliotekinėje veikloje; jo nurodymai dėl bibliotekų fondų ir jų apsaugos, dėl komplektavimo ir kadru. Straipsnyje parodomas V. Leninas, kaip bibliotekų skaitytojas, apibūdinama V. Lenino asmeninė biblioteka. Komunistų partijos dokumentai, istorinio TSKP XXII suvažiavimo nutarimai yra V. Lenino darbų ir bibliotekininkystės srityje tolesnis vystymas.

Po Spalio socialistinės revoliucijos, užsienio karinės intervencijos ir pilietinio karo, ekonominės suirutės metais, V. Leninas daug dėmesio skyrė liaudies švietimui, tame tarpe ir užmokyklinio švietimo, suaugusių lavinimo klausimams. Jis ne kartą yra nurodęs, kad „užmokyklinis

švietimas yra svarbus visam gyvenimui pertvarkyti“¹, kad „darbinukų ir valstiečių masės siekimas pakilti prie mokslo yra milžiniškas, siekimas švietis ir steigti bibliotekas yra galingas, „liaudinis“ tikrąja to žodžio prasme“². V. Leninui biblioteka ir buvo svarbiausia įstaiga, kur turėjo susitelkti visos uzmokytinis darbas su gyventojais. Tai jis ypatingai pabrėžė dar 1913 m. parašytame straipsnyje „Ką galima padaryti liaudies švietimui“. Palygindamas bibliotekinį darbą atsilikusioje carinėje Rusijoje su Amerikos bibliotekomis, V. Leninas parodė, kokį vaidmenį turi vaidinti bibliotekos visuomenės gyvenime, kaip turi būti sutvarkytas šis darbas. V. Leninas rašė: „... padaryti šias didžiules neaprepiamas bibliotekas prieinamas ne mokslininkų, profesorių ir pan. specialistų cechui“, o svarbiausia prieinamas „masei, miniai, gatvei“³. Jis yra nurodęs, kad reikia „... laikyti viešosios bibliotekos pasididžiavimu ir garbe ne tai, kiek joje yra retenybių, kiek yra kokių nors XVI amžiaus leidinių arba X amžiaus rankraščių, o tai, kaip plačiai yra pasklidusios knygos liaudyje, kiek yra pritraukta naujų skaitytojų, kaip greit yra patenkinamas bet kuris knygos poreikavimas, kiek knygų yra išduota į namus, kiek vaikų yra pritraukta skaityti knygas ir naudotis biblioteka...“⁴

Sie žodžiai skirti, žinoma, ne vien tik Petrogrado Viešajai bibliotekai. Po Spalio revoliucijos šios V. Lenino mintys buvo veiklos kryptis visoms tarybinėms bibliotekoms. Jais nusakyti svarbiausi tarybinės bibliotekos uždaviniai.

N. Krupskajos prisiminimai taip pat liudija, kokią vietą Leninas skyrė bibliotekai: „Iš to, kaip sutvarkytas bibliotekinis darbas, Iljičius sprendė apie kultūros lygį; bibliotekinio darbo padėtis jam buvo bendro kultūringumo rodiklis“⁵.

Savo straipsniuose ir kalbose V. Leninas ne kartą yra pabrėžęs, kad liaudies švietimas, kultūrinis lygis priklauso nuo bibliotekinio darbo išvystymo, kad tik tada, kai bus gerai sutvarkytas darbo žmonių aprūpinimas knyga ir laikraščiu, švietimo reikalas žengs į priekį septynmyliais žingsniais.

V. Leninas savo pasiūlymuose dėl darbo pertvarkymo Petrogrado Viešojoje bibliotekoje, kuriuos jis padarė pirmomis Spalio revoliucijos dienomis, vėl nurodo tuos svarbiausius uždavinius, kuriuos turi atlikti biblioteka, kad liaudis galėtų „išmintingai, sąmoningai, sėkmingai dalyvauti revoliucijoje“⁶.

Savo paskutiniuose straipsniuose, parašytuose 1923 m., V. Leninas pabrėžia kultūrinio darbo, tame tarpe ir bibliotekų, reikšmę. Ypač didelį dėmesį jis skyrė kultūriniam darbui valstietijos tarpe, nurodė, kad valstiečių tarpe reikia dirbti nuolatinį juodą darbą⁷.

Visuose V. Lenino pasirašytuose Tarybinės vyriausybės dekretuose, nutarimuose, įsakymuose apie švietimą išreikštas gilus susirūpinimas kuo greičiau ir pilniau patenkinti įvairius darbo žmonių poreikius knygai, mokslui, žinioms. Bibliotekinio darbo uždavinius V. Leninas siejo su bendrais kultūros ir kultūrinės revoliucijos, su liaudies masių komunistinio auklėjimo ir švietimo uždaviniais.

Savo darbuose ir kalbose V. Leninas išklė ir pagrindė kultūros-švietimo darbo kelius ir principus, nubrėžė to darbo ryšį su visa tarybų valdžios politika.

¹ Leninas V. I. Raštai. T. 28, p. 404.

² Leninas V. I. Raštai. T. 32, p. 106.

³ Leninas V. I. Raštai. T. 19, p. 253.

⁴ Ten pat

⁵ Ленин о библиотечном деле. М., 1960, с. 151.

⁶ Leninas V. I. Raštai. T. 26, p. 299.

⁷ Zr. Leninas V. I. Raštai. T. 33, p. 418.

Dar 1905 m. straipsnyje „Partinė organizacija ir partinė literatūra“ V. Leninas rašė, kad „socialistinis proletariatas turi iškelti **partinės literatūros** principą, išvystyti tą principą ir įgyvendinti jį kiek galint pilnesne ir vientisesne forma“. Vystydamas šį teiginį, V. Leninas nurodė, kad „leidyklos ir sandėliai, knygynai ir skaityklos, bibliotekos ir įvairios knygų parduotuvės — visa tai turi tapti partiniu, ataskaitingu“⁸. Šiame straipsnyje V. Leninas atskleidė literatūros partiškumo principą, parodė, kad priešingai buržuazinei parsidavėliškai spaudai, prisidengusiai melagingu nepartiškumo lozungu, proletariatas turi atvirai iškelti **partiškumo principą**.

Partiškumo principą, kaip svarbiausiąjį, Vladimiras Iljičius iškėlė ir visam politinio švietimo, kultūros-švietimo darbui. Lenininis partiškumas buvo ir yra ir mūsų dienomis viso bibliotekinio darbo pagrindas, kuriuo savo kasdieninėje veikloje vadovaujasi šimtalūkstantinė mūsų šalies bibliotekininkų armija. V. Leninas čia mums įdavė ginklą — komunistinį partiškumą, kuris padeda kovoje prieš buržuazinę nacionalistinę ideologiją ir jos liekanas.

Lenininiu partiškumo principu paremti visi tolesni partiniai dokumentai apie bibliotekinį darbą.

Komunistų partijos VIII suvažiavimo rezoliucijoje „Dėl politinės propagandos ir kultūros-švietimo darbo kaime“ nurodoma, kad „švietimo veiklos kaime planas turi apimti, giliai tarpusavyje suderinus:

1. Komunistinę propagandą.
2. Bendrą lavinimą.
3. Agrikultūrinį lavinimą“⁹.

Toliau suvažiavimo rezoliucijoje sakoma: „Bendras lavinimas — mokyklinis ir užmokyklinis... — turi būti glaudžiai siejamas su komunistine propaganda. Nėra tokių mokslo ir meno formų, kurios nebūtų susijusios su didžiosiomis komunizmo idėjomis ir su be galo įvairiu darbu kuriant komunistinį ūkį“¹⁰.

Partiškumo principo kultūros-švietimo darbe būtinumą ir viso to darbo politinį pobūdį V. Leninas ypač pabrėždavo po Spalio revoliucijos, kai partija tapo darbo žmonių švietimo ir komunistinio auklėjimo organizatoriumi. Savo kalboje Gubernijų liaudies švietimo skyrių užmokyklinių poskyrių vedėjų II pasitarime 1919 m. V. Leninas yra nurodęs: „Partiniame darbe mes išugdėme savo įgūdžius, kaip plačiai veikti mases, bet juos reikia sujungti su kultūros-švietimo, skyrium imant, su mokykliniais ir ypač užmokykliniais metodais...“¹¹

Kalboje, pasakytoje Visos Rusijos gubernijų ir apskričių liaudies švietimo skyrių politinio švietimo darbuotojų pasitarime 1920 m., V. Leninas pabrėžė švietimo ir politikos ryšių būtinumą: „...Visame savo švietimo darbe mes negalime laikytis senojo švietimo apolitiškumo požiūrio, negalime švietimo darbo nesieti su politika“¹². Šie V. Lenino nurodymai aiškiai apibrėžia bibliotekų darbo politinį pobūdį, idėjinį darbo kryptingumą, parodo, kad šis darbas turi būti pajungtas politiniams ir ūkiniams visos šalies uždaviniams.

1923 m. RKP(b) CK davė specialų nurodymą „Dėl partinės įtakos sustiprinimo bibliotekų darbe“. Šiame dokumente buvo nurodyta, kad kultūros-švietimo įstaigos turi glaudžiau dirbti su partinėmis organizacijo-

⁸ Leninas V. I. Raštai. T. 10, p. 27--28.

⁹ TSKP suvažiavimų, konferencijų ir CK plenumų rezoliucijose ir nutarimuose. D. 1, V., 1955, p. 437.

¹⁰ Ten pat, p. 438.

¹¹ Leninas V. I. Raštai. T. 28, p. 404.

¹² Leninas V. I. Raštai. T. 31, p. 331.

mis. Buvo numatyta sukurti prie agitacinės propagandos skyrių bibliotekines komisijas, bibliotekas sustiprinti partiniais kadrtais. Ypačiai buvo pabrėžta, kad reikia stiprinti bibliotekinį darbą kaime, vietinių partinių organizacijų sekretoriams pasiūlyta dalyvauti bibliotekinių tarybų darbe, o kur tokių tarybų nėra — įsteigti jas.

Bibliotekinis darbas V. Leninui visada buvo partinis darbas, sudėtingas ir sunkus darbas. Įgyvendinti partiškumo principą V. Leninas reikalavo nuolatos iš visų ideologinio ironto darbuotojų, tame tarpe ir iš bibliotekininkų. Mūsų šalies bibliotekininkystė vystėsi ir mūsų dienomis vystosi, vadovaudamasi V. Lenino nubrėžta komunistinio partiškumo idėja.

Tarybų valdžia iš carinės Rusijos gavo be galo gėdingą palikimą švietimo srityje. Trys ketvirtadaliai gyventojų buvo neraštingi, mokyklų tinklas — menkas, o ir jose mokymo programa buvo persisunkusi religija, pilna įvairiausio vaikams nereikalingo balasto. Kultūros švietimo įstaigų palikimas irgi buvo pasigailėtinas. Į masinę biblioteka teko 11-kai tūkstančių gyventojų; 100 gyventojų — 6 bibliotekinės knygos (dabar Tarybų Sąjungoje 1 biblioteka tenka 1400 gyventojų; 100 gyventojų tenka 875 knygos). Dar blogesnė padėtis buvo Rusijoje pakraščiuose. Todėl bibliotekų tinklo organizavimo klausimais susirūpinta pirmomis Tarybų valdžios dienomis. V. Lenino iniciatyva buvo priimta eilė nutarimų, liečiančių bibliotekinio darbo organizacinius klausimus. Ir šie nutarimai padarė revoliuciją visame bibliotekiniame darbe, pasuko jį liaudiškumo keliu. Dabar tai jau atrodo įprasta, o anuo metu tai buvo iš tikrųjų revoliucija bibliotekinkystėje. Visiškai panaikinamas mokestis už naudojimąsi bibliotekomis, bibliotekinkystė padaroma valstybiniu reikalu, susirūpinta bibliotekinio darbo centralizacija ir t. t. Ypač susirūpinta, kad, maksimaliai taupant liaudies lėšas ir jėgas, kuo greičiau bibliotekiniams turtais galėtų pasinaudoti visi šalies gyventojai, visų pirma tie, kuriems iki revoliucijos nebuvo prieinamos nei mokyklos, nei bibliotekos.

Keletą kartų, 1918 m. pabaigoje ir 1919 m. pradžioje, V. Leninas atkreipė švietimo liaudies komisariato dėmesį į nepakankamą rūpinimąsi teisingu bibliotekinio darbo sutvarkymu Rusijoje¹³. Jis reikalavo iš SLK bibliotekų skyriaus kas mėnesį skelbti ir pristatyti Liaudies Komisarų Tarybai faktinius duomenis apie tai, kiek iš tikrųjų padidėja bibliotekų skaičius ir kaip auga knygų platinimas gyventojų tarpe¹⁴. Ir šitas žinias V. Leninas pats tikrindavo.

Savo atsiminimuose A. Lunačarskis rašo, kad jau viename iš pirmųjų pasikalbėjimų švietimo reikalais V. Leninas yra pasakęs: „Didelę reikšmę aš skiriu bibliotekoms. Jūs prie šio darbo turite pats padirbėti. Sukvieskite bibliotekininkus. Amerikoje šiuo atžvilgiu daroma labai daug kas gero. Knyga — didelė jėga. Potraukis prie jos po revoliucijos labai padidės. Reikia aprūpinti skaitytoją ir didelėmis skaityklomis, ir kilnojamosiomis priemonėmis, knyga turi pati nueiti pas skaitytoją. Tekas tam reikalui panaudoti pašta, dirbti įvairių formų kilnojama darbą“¹⁵.

V. Leninas tvarkė ir prižiūrėjo bibliotekinę statybą mūsų šalyje, giliai nusimanydamas apie bibliotekinį darbą.

Organizacija — socializmo pagrindas, — ne kartą yra pabrėžęs V. Leninas. To jis reikalavo ir iš bibliotekininkų. Visos Rusijos I suvažiavime užmokyklinio lavinimo klausimais 1919 m., kalbėdamas apie bibliotekinį darbą, V. Leninas primygtinai reikalavo: „Dabar reikia kovoti su dezorganizacijos liekanomis, su chaosu, su juokingais vadybiniais

¹³ Зг. «Известия ВЦИК», 1919, 17 января, с. 4.

¹⁴ Зг. «Известия ВЦИК», 1919, 1 февраля, с. 3.

¹⁵ Ленин о библиотечном деле, с. 162.

ginčais. Tai turi būti mūsų svarbiausias uždavinys. Mes turime imtis paprasto, opaus reikalo — mobilizuoti raštinguosius žmones ir kovoti su neraštingumu. Mes turime panaudoti tas knygas, kurios pas mus yra, ir imtis steigti organizuotą tinklą bibliotekų, kurios padėtų liaudžiai pasinaudoti kiekviena mūsų turima knygele, nesteigti paralelinių organizacijų, o sukurti vieningą planingą organizaciją. Šis mažas reikalas atspindi pagrindinį mūsų revoliucijos uždavinį“¹⁶.

Sioje savo kalboje V. Leninas taip pat yra nurodęs, kad, kuriant vieningą bibliotekų tinklą, reikės nugalėti keletą sunkumų, iš kurių pažymėtinas tuomet buvęs bendras gamybi iš atsilikimas (popieriaus, spaus-tuvių trūkumas ir t. t.); svarbia kliūtimi V. Leninas laikė ir išėjvius iš buržuazinės inteligentijos, kurie įnešdavo į bibliotekinį darbą senus darbo metodus, senus įpročius ir seną tvarką. Taip pat V. Leninas pa-brėžia, kad nėra reikalingos darbo organizacijos, nesuprantama, „kad ga-lima sujungti Rusijos bibliotekas į vieną“ ir kad tada „knygų pakaks raštingo žmogaus troškuliui numalšinti ir beraščiui pamokyti“¹⁷.

Straipsnyje „Apie Švietimo Liaudies Komisariato darbą“ V. Leninas dar kartą yra pabrėžęs, kad „teks dar labai labai daug ir atkakliai padir-bėti, kad sudarytume iš tikrųjų vieningą bibliotekų tinklą“¹⁸.

1921 m. balandžio mėn. V. Leninas teiraujasi Švietimo liaudies komisarariato, kada bus paruoštas pagrindinis darbo planas, „... kokie klau-simai įeis į tą planą? Ar tokie, kaip vadovėlių sudarymas, — bibliotekų tinklas ir jo panaudojimas...“¹⁹

Leninas siekė panaudoti visus socialistinio ūkio planingumo pranašumus bibliotekiniame darbe ir sukurti tokį bibliotekų tinklą, kuris toli pralenktų geriausius užsienio valstybių pasiekimus. Minėtajame straipsnyje „Ką galima padaryti liaudies švietimui“, pavyzdžiu nurodydamas Niujorko viešąją biblioteką, kelia mintį, kad skaitytojui būtų sudaryti maksimalūs patogumai, kad į biblioteką jam nereikėtų eiti daugiau kaip 10 minučių.

Jau pirmomis Tarybų valstybės gyvavimo dienomis Liaudies Komisarų Tarybos dekretu įkuriamas Švietimo liaudies komisariatas — orga-nišas vadovauti visos respublikos švietimui ir kultūriniam gyvenimui. Tie-siogiai vadovauti kultūros-švietimo įstaigų darbui komisiariate organi-zuojamas Užmokyklinio švietimo skyrius, prie kurio nuo 1918 m. spalio 1 d. įsteigiamas bibliotekų poskyris. Skyriui vadovavo žymi pedagogė ir kultūros-švietimo darbo žinovė N. Krupskaja. Mokslinių bibliotekų reika-lais rūpinosi SLK bibliotekų skyrius, įsteigtas tuoj po komisariato įkū-rimo. 1920 m. V. Leninas pasirašė dekretą dėl Glavpolitprosvieto (Respublikos Vyr. politikos-švietimo komitetas) prie SLK įkūrimo. Respublikos Vyr. politikos-švietimo komitetui buvo pavesta vadovauti visų žinybų ir organizacijų politiniam bei kultūros-švietimo darbui, jį kontroliuoti ir koordinuoti.

Ypač svarbų vaidmenį, sutvarkant bibliotekų tinklą, suvaidino Liaudies Komisarų Tarybos dekretas „Dėl bibliotekinio darbo RTFS Respublikoje centralizavimo“ (priimtas 1920 m. lapkričio 3 d.). Paruošiant šį dekretą, dalyvavo V. Leninas. Savo papildymuose, pataisose dekreto pro-jekte, kurį paruošė N. Krupskaja, jis atkreipė ypatingą dėmesį į visuo-meninį naudojimąsi bibliotekomis (neatsižvelgiant į jų žinybinių priklausomumą), į jų prieinamumą kuo plačiausioms skaitytojų masėms, knygos priartinimą prie skaitytojo darbininko ir valstiečio, vaikų skyrių atida-

¹⁶ Leninas V. I. Raštai. T. 29, p. 305—306.

¹⁷ Ten pat, p. 305.

¹⁸ Leninas V. I. Raštai. T. 32, p. 106.

¹⁹ Leninas V. I. Raštai. T. 35, p. 417.

rymą prie suaugusiųjų bibliotekų. V. Leninas yra pabrėžęs, kad reikia bibliotekinį darbą organizuoti pagal bendrą planą, iškelė valstybinio vadovavimo bibliotekų veiklai ir jų kontrolės reikšmę. Bibliotekiniam darbui koordinuoti dekretu buvo numatyta įkurti Centrinę tarpžinybinę bibliotekinę komisiją prie Glavpolitprosvieto. Į šios komisijos funkcijas įėjo: bibliotekų tinklo vystymas, naudojimosi specialiomis bibliotekomis taisyklių nustatymas, bibliotekų komplektavimas, vaikų skaitymo klausimai ir pan. Šiuo dekretu buvo numatyta organizuoti ir bibliotekinius kolektorius, kaip specialias bibliotekų komplektavimo įstaigas.

Šis dekretas pasmerkė bibliotekų žinybiškumą, pabrėžė, kad yra būtinas bibliotekų veiklos vieningumas, davė kai kurių praktinių nurodymų dėl valstybinio vadovavimo bibliotekoms organo sukūrimo. Šiame dekretu atkreipiamas dėmesys į bibliotekų ryšį su Valstybine leidykla.

1959 m. rugsėjo mėn. priiņtame TSKP CK nutarime „Dėl bibliotekų darbo šalyje būklės ir priemonių jam pagerinti“ centralizavimo, kovos prieš žinybiškumo barjerus klausimai vėl buvo iškelti ir akcentuoti.

V. Leninas atkakliai ir nuolatos rūpinosi planingo bibliotekų tinklo šalyje sukūrimu. Jo mintys apie bibliotekų tinklo organizaciją yra glaudžiai susijusios su idėjomis apie tai, kam turi tarnauti bibliotekos, kokie jų svarbiausi uždaviniai.

Teisingai organizuotas įvairių bibliotekų tinklas, kaip yra pasakiusi N. Krupskaja, lyg kraujotakos sistema, kai ir pačiais mažiausiais kraujo indais visų rūšių spausdinto žodžio pagalba greitai nunešamos komunizmo idėjos iki tolimiausių šalies vietų bibliotekų ir jų skaitytojų, kai pateikiamos socializmo statytojams reikalingos praktinės žinios apie svarbiausius mokslo ir technikos pasiekimus, mūsų šalies ir pasaulinius politinius įvykius ir t. t.

Svarbiu, principiniu bibliotekinio darbo uždaviniu V. Leninas laikė jų prieinamumą. Prieinamumo principas buvo ir yra vienas iš svarbiausių tarybinės bibliotekos bruožų. Apie bibliotekų prieinamumą V. Leninas rašė dar 1913 m. straipsnyje „Ką galima padaryti liaudies švietimui“, 1917 m. — „Apie Petrogrado Viešosios bibliotekos uždavinius“. Pastarajame dokumente jis nurodo svarbiausią viešosios bibliotekos paskirtį — tarnauti liaudies švietimui. Skaitytojų patogumui, aptarnavimo kokybei pagerinti V. Leninas siūlo padaryti eilę pertvarkymų: plačiai išvystyti pasikeitimą knygomis su kitomis bibliotekomis, prailginti skaityklų darbo laiką ir kt.²⁰

Šiuose reikalavimuose matyti V. Lenino rūpinimasis, kad bibliotekos virstų visos liaudies nuosavybe, kad būtų sudaryti maksimalūs patogumai tiems, kurie iki revoliucijos nežinojo, kas yra knyga. Minėti straipsniai davė pradžią eilei priemonių, kuriomis buvo siekiama sudemokratinti valstybines knygų saugyklas, iš uždarų akademinų įstaigų jas paversfi tikrais liaudies mokslo ir švietimo skleidimo centrais.

Laiške „Švietimo Liaudies Komisariatui“ V. Leninas vėl nurodo, kad bibliotekos būtinai turi būti prieinamos skaitytojams. Sudarant bibliotekų ataskaitas, nurodoma laiške, būtina atspindėti tokius klausimus, kaip bibliotekų atidarymo laikas, naujų skaitytojų — moterų, vaikų, nerusų ir t. t. — sluoksnių įtraukimas, skaityklos lankomumas, knygų apyvartos augimas ir t. t.

Bibliotekų prieinamumo plačiosioms masėms idėjomis persunktas ir dekretas „Dėl bibliotekinio darbo RTFS Respublikoje centralizavimo“.

Ypač daug dėmesio savo straipsniuose ir kalbose V. Leninas skyrė kaimo žmonėms, jų švietimui, jų įtraukimui į skaitytojų gretas. Komunistų partijos VIII suvažiavimas, kuriam vadovavo V. Leninas, priėmė spe-

²⁰ Zr. Leninas V. I. Raštai. T. 26, p. 299.

cialią rezoliuciją „Dėl politinės propagandos ir kultūros-švietimo darbo kaime“. Rezoliucijoje sakoma: „Reikia siekti, kad prie kiekvienos mokyklos būtų suorganizuota biblioteka-skaitykla su politiniu skyriumi ir kad tokios pat bibliotekėlės-skaityklos būtų prie kiekvienų kaimo liaudies namų, o kur tokių namų nėra, politinė-populiarioji literatūra turi sudaryti būtiną pirkių-skaityklų knygų inventoriaus dalį“²¹.

V. Leninas keletą kartų yra pabrėžęs, kad nepakanka likviduoti neraštingumą, bet reikia kurti tarybinį ūkį. Vadinasi, reikia, kad žmogus tikrai naudotųsi savo mokėjimu skaityti ir rašyti, kad jis turėtų ką skaityti, kad valstietis turėtų galimybę pritaikyti tą mokėjimą skaityti ir rašyti savo ūkiui ir savo valstybei tvarkyti.

V. Leninas pasikalbėjime su bibliotekininku V. Modestovu netgi pasiūlė — tuo metu nebuvo pakankamai knygų ir laikraščių — panaudoti tokias darbo su kaimo skaitytojais formas, kaip laikraščių klijavimą daugiau lankomose vietose ir pan.

Bibliotekų prieinamumo principas rodo visai naują tarybinių bibliotekų bruožą, jų tikrai liaudišką pobūdį.

Socialistinės kultūros statyboje ypatingą vaidmenį V. Leninas skyrė visuomenės dalyvavimui bibliotekų darbe. Masių įtraukimas į bibliotekinį darbą yra taip pat vienas iš svarbiausiųjų V. Lenino nurodymų. Vladimiras Iljičius yra pasakęs, kad „...niekur liaudies masės nėra taip suinteresuotos tikrąja kultūra, kaip pas mus; niekur šios kultūros klausimai nekeltami taip giliai ir taip nuosekliai, kaip pas mus“²².

Mintį apie visuomenės įtraukimą į naujos socialistinės kultūros kūrimą jis išreiškė ne vieną kartą.

Sveiki imo kalboje, pasakytoje gubernijų liaudies švietimo skyrių užmokyklinių poskyrių vedėjų II pasitarime, V. Leninas kalbėjo: „Dirbdami užmokyklinį darbą, jūs susilaukiate pagalbos iš darbo žmonių masių, stipriai trokštančių žinių, ir tuo lengviau jums yra rasti formas, kaip su jomis bendrauti“²³.

Liaudies Komisarų Tarybos dekretu „Dėl raštingųjų mobilizavimo ir Tarybinės santvarkos propagandos organizavimo“, pasirašytu V. Lenino 1918 m., buvo siekiama įtraukti gyventojus į masinį agitacinį darbą — kad jie pravestų dekretų, laikraščių straipsnių, rinkinių ir pan. garsinį skaitymą. Šis dekretas turėjo labai svarbią reikšmę tuo metu, mobilizuojant visus rezervus į masių švietimo, mokymo darbą.

1919 m. laiške „Švietimo Liaudies Komisarui“ V. Leninas iškėlė ir klausimą dėl bibliotekų darbuotojų lenktyniavimo. Jis rašė: „Bibliotekininkystė, į kurią, žinoma, įeina „pirkios-skaityklos“, visokios skaityklos ir pan., daugiausia reikalauja, kad būtų paskatintas lenktyniavimas tarp atskirų gubernijų, grupių, skaityklų ir kt. ir pan.“²⁴

Lenktyniavimas, V. Lenino nuomone, turėjo būti ta priemonė, kuri padėtų įtraukti plačiausius gyventojų sluoksnius į kultūrinę statybą. Jis pabrėžė, kad masių aktyvumą pakels ir teisinga bibliotekų darbo apskaita, kuri turi tarnauti tokiems tikslams:

„1) teisingai ir pilnutinai supažindinti tiek Tarybų valdžią, tiek ir visus piliečius su tuo, kas daroma;

2) pritraukti prie darbo pačius gyventojus;

3) paskatinti bibliotekų darbuotojų lenktyniavimą“²⁵.

²¹ TSKP suvažiavimų, konferencijų ir CK plenumų rezoliucijose ir nutarimuose. D. I, p. 437.

²² Leninas V. I. Raštai. T. 33, p. 419.

²³ Leninas V. I. Raštai. T. 28, p. 404—405.

²⁴ Ten pat, p. 416.

²⁵ Ten pat.

Bibliotekos apie savo veiklą turi garsiai kalbėti, ir tai atkreips visuomenės dėmesį, padės bibliotekoms gerinti darbą, išvengti klaidų.

V. Lenino nurodymai dėl visuomenės dalyvavimo bibliotekiniame darbe reikšmės ir dabar yra vienas iš pagrindinių tarybinės bibliotekos veiklos principų. Klausimas dėl visuomenės vaidmens bibliotekiniame darbe ypač yra pabrėžtas TSKP XXII suvažiavime. Visose gyvenimo srityse komunistinės statybos laikotarpiu kyla visuomenės reikšmė, jai perduodama vis daugiau visuomeninio, kultūrinio darbo funkcijų. Visuomeniniais pagrindais tvarkomas bibliotekinis darbas mūsų dienomis sudaro vieną iš naujų tarybinės bibliotekinkystės vystymo broožų.

V. Leninui rūpėjo visi — net vidiniai, organizaciniai — bibliotekinio darbo klausimai. Nebuvo tokios darbo srities, apie kurią nebūtų pasidalijęs savo mintimis Vladimiras Iljičius.

Be abejo, vienas iš svarbiausių bibliotekinio darbo organizacijos klausimų yra bibliotekų fondai, jų komplektavimas ir apsauga.

V. Leninas atidžiai sekė tarybinių bibliotekų papildymą vertingiausia literatūra. Apie tai liudija ir jo straipsniai, laišakai, nurodymai Svetimo liaudies komisariato darbuotojams, asmeniškai jo pasirašyti dekretai bibliotekinkystės klausimais. Po Spalio revoliucijos, pilietinio karo ir intervencijos metais, ypač buvo svarbu apsaugoti tarybines bibliotekas nuo išgrobstymo ir pasirūpinti pabėgusių į užsienį dvarininkų, likviduotųjų įstaigų ir organizacijų bibliotekų ir knygų perėmimu į valstybės rankas.

V. Bonč-Brujevičius savo prisiminimuose pasakoja, kad net sunkiausiomis užsienio intervencijos ir pilietinio karo sąlygomis, kai atrodė, jog nebuvo nė minutės laisvo laiko galvoti apie archyvines vertybes, muziejus ir bibliotekas, Vladimiras Iljičius, kaip tikras mūsų užgimusios socialistinės tėvynės šeiminkas, rado laiko ne tik apie visa tai pagalvoti, bet nuolatos dalyvavo, organizuojant šių vertybių rinkimą ir gelbėjant jas nuo pražuvimo, patikrinti visa, ką darėme šioje srityje mes, jo pagalbininkai, ir duoti labai vertingų bendrų direktyvų šiuo reikalu²⁶.

V. Lenino pasiūlymu Liaudies Komisarų Taryba 1918 m. birželio 27 dieną išklausė SLK komisaro pavaduotojo M. Pokrovskio pranešimą dėl komisariato priemonių šioje srityje. Svarstant pranešimą, buvo prieita nuomonė, kad reikia imtis valstybinių priemonių bibliotekų turtams apsaugoti nuo išvežimo į užsienį ir išgrobstymo. SLK buvo įpareigotas paruošti dekretą dėl bibliotekų apsaugos.

1918 m. liepos mėn. ir buvo paskelbtas V. Lenino pasirašytas dekretas „Dėl bibliotekų ir knygų saugyklų apsaugos“. Šiuo dekretu visos bibliotekos perėjo Svetimo liaudies komisariato apsaugon. Komisariate reikėjo užregistruoti visas šalyje esančias bibliotekas. Jis turėjo taip pat spręsti klausimą dėl naudojimo tų bibliotekų, kurios po revoliucijos perėjo į valstybės ir visuomeninių organizacijų rankas.

V. Lenino dėmesio centre buvo ir bibliotekų bei knygų saugyklų nacionalizavimas. 1918 m. lapkričio 20 d. Vladimiras Iljičius pasirašė specialų dekretą „Dėl bibliotekų, knygų sandėlių ir knygų apskritai revizavimo tvarkos“. Dekrete buvo sakoma, kad bibliotekų, knygų sandėlių ir knygynų revizavimas turi būti vykdomas su Svetimo liaudies komisariato žinia ir pritarimu.

Kai 1919 m. buvo atskleisti kai kurie bibliotekų nacionalizavimo ir revizavimo trūkumai bei klaidos, ypač liečiantieji jų apskaitą ir apsaugos raštų išdavimą nepatikimiems arba nesuinteresuotiems asmenims, V. Leninui rūpinantis, tas dalykas buvo nuodugnai iširtas. 1919 m. rug-

²⁶ Zr. «Советская библиография», 1940, № 1, с. 149.

sėjo 4 d. Liaudies Komisarų Tarybos posėdyje buvo priimtas nutarimas „Dėl mokslinių bibliotekų“. Projekte kai kurių pataisų ir papildymų padarė V. Leninas. Šiame nutarime buvo nurodyta imtis griežčiausių priemonių nacionalizuotoms privačioms bibliotekoms apsaugoti ir siūloma visas knygas, „turinčias didelę istorinę, mokslinę ir literatūrinę reikšmę, perduoti į specialias visuomenines knygų saugyklas (Rumiancevo, Istorinį muziejų ir pan.)“²⁷.

Šio nutarimo dėka šimtai tūkstančių vertingų leidinių buvo išsaugota ir atiduota stambiausioms šalies bibliotekoms.

Ypač jautriai didysis proletariato vadas reagavo į pasiekusias jį žinias apie atskirų bibliotekų grobstymą bei naikinimą. Kai jis sužinojo, kad grobstoma P. Struvės biblioteka, ŠLK Petrogrado bibliotekų skyriaus vedėjui Kudriavceviui 1919 m. sausio 13 d. buvo pasiūsta tokia telegrama: „Apsaugokite nuo išgrobstymo Struvės biblioteką, esančią Politechnikos institute. Tai, kas ypač vertinga, atiduokite Viešajai bibliotekai, o visa kita Politechniniam institutui“²⁸.

Panašiai atsitiko ir su buvusios Laisvosios ekonominės draugijos biblioteka. V. Leninas 1920 m. vasario 28 d. telegrafavo į Petrogradą: „Pokrovskis praneša man, kad buvusios Laisvosios ekonominės draugijos biblioteka grobstoma, net knygos deginamos. Nuodugniai patikrinti tai, likviduoti netvarką, pranešti man vietos atsakingo revizoriaus pavardę. Tegul jis man nedelsiant atsiunčia oficialią telegramą apie įvykdytą“²⁹.

Klausimas dėl knygų fondų apsaugos ne kartą buvo svarstomas LKT posėdžiuose. 1918 m. gegužės mėn. LKT svarstė Rumiancevo muziejaus prašymą, kuriame buvo siūloma įpareigoti visas partines ir tarybines organizacijas laikytis bibliotekos nustatytų taisyklių dėl įvairių informacinių ir oficialių leidinių išdavimo. Šį klausimą jau buvo svarstęsi ir muziejaus mokslinė kolegija; ji siūlė tik išimties keliu leisti išduoti į namus informacinius ir kitus leidinius ir tik su LKT Vidaus reikalų valdybos leidimu. LKT komisija patikrino šį klausimą ir pritarė Rumiancevo muziejaus mokslinės kolegijos prašymui. Komisija nutarime taip įrašė: „Prašymą patenkinti. Jokių knygų ir leidinių iš Muziejaus niekam, be jokių išimčių, į rankas neišduoti“. Liaudies Komisarų Taryba savo posėdyje, kuriam pirmininkavo V. Leninas (1918 m. gegužės 10), patvirtino komisijos nutarimą ir išskėlė klausimą dėl asmenų, pažeidusių bibliotekos taisykles, išaiškinimo. LKT nutarime buvo sakoma: „Prašyti Rumiancevo muziejų pranešti, kokie komisarai atsiuntė pareikalavimus išsiųsti ir išduoti jiems iš Muziejaus nemokamos bibliotekos knygas ir informacinius oficialius leidinius“³⁰.

Petrogrado Viešojoje bibliotekoje taip pat buvo uždrausta išduoti į namus retus nelegalios revoliucinės literatūros egzempliorius.

Vladimiras Iljičius iš visų reikalavo valstybinės pažiuos į knygą, kaip į socialistinę nuosavybę. Kai Leninui pačiam prireikė informacijai keletą Rumiancevo muziejaus bibliotekos knygų, jis kreipėsi į biblioteką (1920 m.) su tokio turinio laiškeliu: „Jei pagal taisykles informaciniai leidiniai neišduodami į namus, tai ar negalima gauti vakarui, nakčiai, kai biblioteka uždaryta. Gražinsiu iš ryto“³¹. Tai labai ryškiai liudija, kaip Leninas gerbė bibliotekų tvarką.

²⁷ Ленинский сборник XXIV, М., 1933, с. 163.

²⁸ Ленинский сборник XXXV, М., 1945, с. 52.

²⁹ Ленинский сборник XXIV, с. 166.

³⁰ Зр. Абрамов К. В. И. Ленин о научных библиотеках. М. 1960, с. 27.

³¹ Leninas V. I. Raštai. T 35, p. 393.

Arba kitas pavyzdys. Anos Uljanovos-Jelizarovos augintiniui Gorai Lozgačiovui V. Leninus gavo reikalingą knygą. Netrukus po to jis rašė savo seseriai:

„Brangi Aniuta! Išėjo štai kas:

Pasirodė, kad ši knyga iš „Soc. Akademijos“, iš kurios uždrausta duoti knygas į namus.

Man padarė išimtį!

Išėjo nepatogiai,— žinoma, dėl mano kaltės. Reikia dabar ypač griežtai pažiūrėti, kad Gora greitai ir namie knygą perskaitytų ir gražintų“³²

Atrodo, tokia smulkmena — knyga paimta į namus, nors ji visiems ir neišduodama,— jaudindavo Leniną. Jis niekad sau nedarė jokių išimčių.

Daug vertingų minčių V. Leninus yra pareiškęs dėl bibliotekų komplektavimo, jų pirmojo aprūpinimo literatūra.

1921 m. „CK Direktyvose komunistams — Svetimo liaudies komisariato darbuotojams“ V. Leninus specialiu punktu atkreipė jų dėmesį į tai, kad „labai nepatenkinamai taip pat suorganizuotas laikraščių, brošiūrų, žurnalų ir knygų paskirstymas bibliotekoms ir skaitykloms, tiek prie mokyklų, tiek ir ne prie mokyklų. Iš čia kyla tai, kad laikraštį ir knygą pasigrobia plonas tarybinių tarnautojų sluoksniš, ir pernelyg maža jų pasiekia darbininkus ir valstiečius“³³.

Po poros dienų straipsnyje „Apie Svetimo Liaudies Komisariato darbą“ V. Leninus vėl rašė: „Reikia siekti ir siekti, kad laikraščiai ir knygos, kaip taisyklė, būtų paskirstomi nemokamai tik bibliotekoms ir skaitykloms, jų tinklui, taisyklingai aptarnaujančiam visą šalį, visą darbininkų, kareivių, valstiečių masę. Tada liaudis šimtą kartų smarkiau, greičiau, sėkmingiau ims siekti rašto, šviesos, mokslo. Tada svetimo reikalas žengs į priekį septynmyliais žingsniais“³⁴.

Be galo sunkiais jaunai Tarybų respublikai 1921 metais V. Leninus iš Valstybinės leidyklos reikalavo: „Kodėl gi mums neišmokus, taip pat elgiantis, pasiekti, kad per vienerius metus — net esant dabartiniams skurdai — duotume laudžiai po 2 egzempliorius kiekvienai iš 50 000 bibliotekų ir skaityklų, visus reikalingus vadovėlius ir visus reikalingus pasaulinės literatūros, šiuolaiki o mokslo, šiuolaikinės technikos klasikų?“

Išmoksime“³⁵.

V. Lenino idėjos apie valstybinį centralizuotą bibliotekų aprūpinimą literatūra ypač ryškiai atsiskleidė 1920 m. jo pasirašytuose dekretuose „Dėl bibliografinio darbo RTFS Respublikoje perdavimo Valstybinei leidyklai“ ir „Dėl bibliotekinio darbo RTFS Respublikoje centralizavimo“. Šiais dekretais buvo sudaryta lanksti mokslinių ir masinių bibliotekų komplektavimo sistema. Pirmuoju nutarimu Svetimo liaudies komisariatą, kurio žinioje buvo Valstybinė leidykla, įpareigojamas registruoti visus spaudinius, išeinančius RTFS Respublikoje, leisti šios literatūros sąrašus ir organizuoti valstybinių ir kitų knygų saugyklų aprūpinimą naujai išeinančiais leidiniais. Maskvoje buvo įkurti Centriniai knygų rūmai, pradėję gauti 25 privalomuosius egzempliorius, kuriuos skirstė 23 centrinėms ir periferinėms šalies bibliotekoms (Viešoji ir Rumiancevo muziejaus biblioteka turėjo teisę gauti po du privalomus egzempliorius).

Laiškelyje Svetimo liaudies komisaro pavaduotojui (1920.I.15) V. Leninus siūlo išleisti specialų įsakymą apie tarybinių laikraščių nuo

³² Leninus V. I. Raštai. T. 37, p. 462.

³³ Leninus V. I. Raštai. T. 32, p. 100.

³⁴ Ten pat, p. 108.

³⁵ Ten pat, p. 110.

1917 m. rinkimo patikrinimą valstybinėse bibliotekose (Rumiancevo muziejus, Petrogrado Viešoji biblioteka ir kt.).

Laiškelyje Markso—Engelso instituto direktoriui 1921 m. vasario 2 d. V. Leninas klausia:

„5) Ar yra vilties surinkti mums Maskvoje **viską**, kas Markso ir Engelso išspausdinta?

6) Ar yra jau to, kas **surinkta čia**, katalogas?

7) Ar Markso ir Engelso laiškus (arba kopijas) mes renkame, ar tai neįvykdoma?“³⁶

Stengdamasis įtraukti kuo didesnes gyventojų gretas į visuomeninę ekonominę statybą, V. Leninas reikalavo, kad visos apskričių, gubernijų ir stambios valstybinės bibliotekos turėtų vietinių ekonominių organų ataskaitas, nors ir koks mažas jų tiražas bebūtų. Tai,—sako V. Leninas,—„duoda kad ir menką, bet vis dėlto **neabejotiną** galimumą informuoti **visą Rusiją** ir apibendrinti patyrimą“³⁷. V. Leninas pabrėžia, kad to negalima pasiekti, masiškai gaminant, masiškai spausdinant tas ataskaitas, o tik sutelkiant jas bibliotekose³⁸.

Trumpas Lenino užrašas Visos Rusijos Tarybų IX suvažiavimo proga liudija, kaip labai didžiajam proletariato vadui rūpėjo bibliotekų aprūpinimas literatūra. „Literatūros (ataskaitų, Valstybinio plano pranešimų ir pan.) išdavimo klausimu Tarybų suvažiavime siūlau (ir per Politinį biurą ir per VCVK prezidiumą) išdalyti **visko** po 3 egzempliorius apskričiai su tos apskrities visų delegatų parašais, kad **įsipareigoja** (pagal **baudžiamąją** atsakomybę) atiduoti **visus** 3 egzempliorius vietinei bibliotekai per 1—1½ mėnesio. (Galima kartais po 2, kartais po 4 egzempliorius apskričiai.)“³⁹ Šis V. Lenino pasiūlymas atspindėjo specialiam Visos Rusijos Tarybų IX suvažiavimo nutarime.

1921 m. gegužės 17 d. laiške Švietimo komisaro pavaduotojui drg. Litkenskui V. Leninas rašė: „... reikia, kad Jūs (ir mes) **absoliučiai** tiksliai žinotumėte, **ką** pasodinti (ir iš Centrinės spaudos, ir iš **bibliotekinio tinklo**; būtinai iš **abiejų** įstaigų), jeigu po 1 mėnesio (2 savaitių? 6 savaitių?) po **kiekvienos** tarybinės knygos išėjimo jos nėra **kiekvienoje** bibliotekoje“⁴⁰.

V. Leninas laikė svarbiausiu ŠLK uždaviniu „...duoti **liaudžiai** rimtą ir vertingą literatūrinę medžiagą, geriausią ir klasikinę beletristiką, bendrojo lavinimo vadovėlius, žemės ūkio vadovėlius, vadovėlius iš pramonės srities“⁴¹.

1907 m. V. Leninas antrą kartą emigruoja į užsienį. Net emigracijoje būdamas, Leninas rūpinasi Rusijos bibliotekomis, jų fondų papildymu nelegalia revoliucine literatūra. Petrogrado Viešosios bibliotekos literatūros registracijos knygoje yra užrašyta, kad 1909 m.⁴² iš Ženevos nuo V. Uljanovo gauti 2 siuntiniai literatūros, kuriuose buvo laikraščių „Proletarij“ ir „Rassviet“ 43 numeriai ir 38 brošiūros ir lapeliai.

1907 m. V. Leninas iš V. Bonč-Brujevičiaus sužinojo, jog Mokslų akademijos bibliotekos rankraščių skyriuje yra renkama nelegali literatūra. V. Bonč-Brujevičius savo atsiminimuose rašo, kad Leninas labai tuo sudomėjo ir tuoj pat kreipėsi į N. Krupskąją, prašydamas pranešti visoms partinėms organizacijoms, kad šios siųstų Mokslų akademijos bibliote-

³⁶ Ленинский сборник XXXIV, М., 1942, с. 401—402.

³⁷ Ленинас V. I. Raštai. T. 32, p. 356.

³⁸ Зр. ten pat, p. 411.

³⁹ Ленинский сборник XXII, М., 1933, с. 291—292.

⁴⁰ Ленинский сборник XX, М., 1932, с. 312.

⁴¹ Ленинас V. I. Raštai. T. 32, p. 109.

⁴² Iš tikrųjų 1909 m. biblioteka negalėjo gauti šio siuntinio, nes Leninas jau 1908 m. pabaigoje išvažiuoja iš Ženevos į Paryžių. Greičiausiai dėl kokių nors priežasčių tos knygos buvo užregistruotos vėliau.

kos rankraščių skyriui 2 egzempliorius bet kur išėjusių nelegalių leidinių. Po to į rankraščių skyrių pradėjo plaukti revoliucinė literatūra, kurią siųsdavo arba Leninas, arba jo draugai⁴³.

Vladimiras Iljičius labai rūpinosi Mokslų akademijos biblioteka tarybiniais metais. Dar prie Laikinosios vyriausybės rankraščiai iš šios bibliotekos buvo evakuoti į Saratovą. V. Leninas asmeniškai rūpinosi šių fondų reevakuavimu. Jo nurodymu biblioteka buvo aprūpinta transportu, įpakavimo priemonėmis, gavo darbininkų. Leninas pats sekė vagonų su rankraščiais eismą. Iš kiekvienos didelės stoties LKT Reikalų valdybai telegrafu buvo siunčiami pranešimai apie traukinio judėjimą, ir tai iš karto buvo pranešama Leninui. Kilus kokiems nors sutrikimams, ekspedicijos viršininkui buvo leista tiesiog kreiptis į Leniną.

Yra žinoma, kad ekspedicijos viršininkas V. Sreznevskis po to lankėsi pas V. Leniną padėkoti už pagalbą ir tuo pačiu pasiskundė, kad į Mokslų akademijos biblioteką patenka nereguliariai ir ne visos Rusijoje išėjusios knygos, žurnalai ir kiti leidiniai. Leninas iš karto davė nurodymą atitinkamoms įstaigoms šį reikalą sutvarkyti⁴⁴.

Po Vasario revoliucijos Leninas lankėsi MA bibliotekos rankraščių skyriuje. Jis greitai apžiūrinėjo ilgas lentynas, pilnas knygų, ir vis kartojė: „Kokie didžiuliai turtai ir kaip visa tai reikalinga!“⁴⁵

Sie faktai dar kartą akivaizdžiai rodo, jog Leninas rūpinosi, kad kiekviena reikalinga knyga patektų į bibliotekų fondus, o iš ten — pas skaitytojus.

V. Leninas nuolatos domėjosi, kaip mokslinės ir specialiosios bibliotekos komplektuoja naują užsienio mokslinę ir techninę literatūrą. Šis klausimas buvo labai svarbus mokslinio tyrimo darbui vystyti Tarybų Rusijoje. Pirmojo ir pilietinio karo metais bibliotekos beveik negaudavo užsienio literatūros. Reikėjo ne tik užpildyti šias spragas, bet ir susirūpinti sistemingu šios literatūros gavimu iš užsienio.

V. Leninas domėjosi, kiek užsienio literatūros gauna mūsų tarybinės bibliotekos. Jo įpareigojimu Liaudies Komisarų Tarybos darbuotojai N. Gorbunovas ir L. Fotiejeva 1920 m. lapkričio mėn. pareikalavo žinių iš Rumiancevo muziejaus, Socialistinės akademijos ir Kominterno bibliotekos-skaityklos apie gaunamą užsienio literatūrą. Tokią medžiagą atsiuntė ir kitos bibliotekos.

V. Leninas, susipažinęs su medžiaga, išreiškė nepasitenkinimą, kad ši literatūra nepilnutinai sukomplektuota. Per LKT Reikalų valdybos viršininką Vladimiras Iljičius davė nurodymą, kad Visasąjunginės Liaudies Ūkio Tarybos Mokslinio-techninio skyriaus biblioteka sukauptų visus mokslinių disciplinų ir svarbiausių liaudies ūkio šakų žurnalus⁴⁶. V. Leninas žadėjo teikti visokeriopą pagalbą bibliotekai, išrašant reikalingus leidinius.

Liaudies Komisarų Taryba pasiūlė ŠLK ir VLUT paruošti svarstyti klausimą Liaudies Komisarų Tarybos posėdyje dėl centralizuoto politinių, mokslinių ir techninių knygų pirkimo užsienyje. Dekreto pagrindu sukurta centrinis organas turės imtis priemonių, kad Rusijos bibliotekose po kelis egzempliorius būtų surinkti visi svarbiausi užsienio politiniai ir moksliniai-techniniai leidiniai, išėję per pastaruosius 7—8 metus⁴⁷.

Remiantis šiais V. Lenino nurodymais, buvo paruoštas ir LKT patvirtintas 1921 m. birželio 14 d. dekretas „Dėl užsienio literatūros gavimo

⁴³ Зг. Ленин о библиотечном деле, с. 155—159.

⁴⁴ Зг. Бонч-Бруевич В. В. И. Ленин в Петрограде и в Москве (1917—1920 гг.). М., 1956, с. 30—32.

⁴⁵ Ленин о библиотечном деле, с. 157.

⁴⁶ Зг. Абрамов К. В. И. Ленин о научных библиотеках, с. 35.

⁴⁷ Зг. ten pat.

ir paskirstymo tvarkos“. Šiuo dekretu prie Svetimo liaudies komisiariato buvo įkurta Centrinė tarpžinybinė komisija užsienio literatūros pirkimui ir paskirstymui (Kominolitas).

Praėjus keletui mėnesių po dekreto pasirodymo, V. Leninas rašo Kominolitui laišką, kuriame pažymima, kad svarbiausias uždavinys, kurį turi sau kelti Kominolitas — tai pasiekti, kad Maskvos, Petrogrado ir stambių Respublikos miestų specialiose bibliotekose būtų sutelkta po 1 egzempliorių visų naujausių 1914—1921 m. užsienio techninių ir mokslinių (chemijos, fizikos, elektrotechnikos, medicinos, statistikos, ekonomikos ir kt.) žurnalų ir knygų ir būtų sutvarkytas reguliarus visų periodinių leidinių gavimas. „Visą Kominolito darbą aš vertinsiu pirmoje eilėje pagal realų šios užduoties įvykdymą“⁴⁸, — rašė Vladimiras Iljičius.

Leninas reikalavo kuo griežčiausiai nubausti asmenis, kurie, naudodamiesi savo tarnybine padėtimi, neteisėtai po mokslinės-techninės literatūros priedanga išsirašydavo iš užsienio įvairias beletristines knygas ir prabangius leidinius: „Tai negėrdėta netvarka ir nusikaltimas. Ką padarė Kominolitas, kad kalti irkai būtų nubausti? Nedelsiant praneškite kaltininkų pavardes ir kaip jie nubausti“⁴⁹.

Vladimiras Iljičius ne tik davė pamokymų dėl bibliotekų komplektavimo krypties, operatyvumo ir pan., bet tiesiog konkrečiais pavyzdžiais nurodė, kokias knygas visų pirma reikia duoti liaudžiai. Jis rašo eilę atsiliepimų apie naujas knygas. Pasirodžius A. Todorsko knygai „Me-tai — su šautuvu ir plūgu“, jis parašo atsiliepimą, kuriame ne tik teigiamai įvertina knygos turinį, bet ir duoda pasiūlymų rašytojams ir leidėjams. V. Leninas siūlo kuo plačiau šią knygą paskleisti masėse, iškelti mintį, kad tokius žmones su didele gyvenimiška patirtimi reikia įtraukti rašyti knygas⁵⁰.

I. Stepanovo knygos „RSFTR elektrifikavimas ryšium su pasaulinio ūkio pereinamąja faze“ pratarinėje V. Leninas rašo: „Autorius puikiai padarė, nusprendęs rašyti knygą ne inteligentams (kaip pas mus yra įprasta rašyti knygas, pamėgdžijant blogiausius buržuazinių rašytojų manieras), o darbo žmonėms, tikrajai liaudies masei, eiliniams darbininkams ir valstiečiams“⁵¹. Ir toliau Vladimiras Iljičius siūlo, kad po keletą šios I. Stepanovo knygos egzempliorių būtų kiekvienoje apskrityje, o paskui ir valsčiaus bibliotekoje, kad ji būtų kiekvienoje elektrinėje, ir kad „ne tik būtų ši knyga, bet ir būtinai būtų ruošiami plačiajai liaudžiai prieinami skaitymai apie elektrą ir apie RSFTR elektrifikavimą ir aplamai apie techniką“⁵², kad fizikos mokytojai ir inžinieriai pagal tą knygą vestų užsiėmimus su kaimo jaunimu.

Nė viena, nors ir didžiausia biblioteka nepajėgia sukaupti visą spausdintą produkciją, kuri reikalinga skaitytojui įvairiais technikos, mokslo, meno klausimais. Bibliotekų fondus nemaža dalimi gali papildyti pasikeitimas knygomis, tarpbibliotekinis abonementas, tarptautinis tarpbibliotekinis abonementas. Pasikeitimui knygomis V. Leninas skyrė daug dėmesio. Mums žinomame laiške „Apie Petrogrado Viešosios bibliotekos uždavinius“ jis davė tokių nurodymų: „Viešoji biblioteka (buvusioji Imperatoriaus biblioteka) turi nedelsiant pradėti keistis knygomis tiek su visomis visuomeninėmis ir valdinėmis Piterio ir provincijos bibliotekomis, tiek ir su užsienio bibliotekomis (Suomijos, Švedijos ir taip toliau)“⁵³. „Knygų

⁴⁸ Ленинский сборник XXIII, М., 1933, с. 200.

⁴⁹ Ten pat.

⁵⁰ Зр. Leninas V. I. Raštai. T. 28, p. 354.

⁵¹ Leninas V. I. Raštai. T. 33, p. 215.

⁵² Ten pat, p. 216.

⁵³ Leninas V. I. Raštai. T. 26, p. 299.

persiuntimas iš bibliotekos į biblioteką turi būti pagal įstatymą paskelbtas nemokamu“⁵⁴, — rašė V. Leninas.

1921 m. birželio 16 d. Vladimiro Iljičiaus vardu buvo gautas laiškas iš Ilinoiso (JAV) universiteto bibliotekos direkcijos, kuriame buvo prašoma tarpininkauti, įsigyjant Tarybinės vyriausybės oficialius leidinius. Biblioteka mainais siūlė išsiųsti universiteto leidinius. Susipažinęs su laišku, V. Leninas ant jo užrašė: „LKT Reikalų valdybai. Atsakykite jiems, pasiūlydami pasikeitimą knygomis. Leninas“⁵⁵. Kartu V. Leninas įpareigojo Rumiancevo muziejų, Viešąją biblioteką, taip pat ir kitas organizacijas nedelsiant organizuoti sistemingą keitimąsi knygomis su užsienio knygų saugykломis⁵⁶.

Taip V. Lenino nurodymų dėka, nežiūrint sunkių to meto sąlygų, jau nuo pirmųjų Tarybų valdžios gyvavimo dienų buvo pradėta organizuoti vidinį ir tarptautinį pasikeitimą knygomis, stiprinamas ryšys tarp visų tipų ir rūšių bibliotekų, didinama knygų apyvarta. Šios V. Lenino mintys ir nurodymai labai aktualūs ir šiandien.

Būtina teisingo bibliotekų darbo organizavimo sąlyga (šalia teisingo bibliotekų tinklo sutvarkymo, jų komplektavimo, suvestinių katalogų sudarymo ir maksimalaus išvystymo tarpbibliotekinio abonemento) V. Leninas laikė bibliotekų darbo apskaitą, atskaitomybę. V. Leninas visada domėjosi ir nuolat sekė duomenis apie bibliotekų augimą, knygų, skaitytojų skaičių. Rašant straipsnį „Apie Švietimo Liaudies Komisariato darbą“, V. Leninui prireikė tikslių duomenų apie Maskvos gubernijos bibliotekų tinklą. Šiam reikalui jis išsikviečia V. Modestovą, dirbusį tada Maskvos liaudies švietimo skyriaus bibliotekų sekcijoje, su kuriuo ilgai kalbėjosi bibliotekinio darbo klausimais, kreipdamas ypač didelį dėmesį į bibliotekų apskaitą ir komplektavimą.

1919 m. V. Leninas pasirašė eilei gubernijų vykdomųjų komitetų užklausimą telegrafu. Jis pasiūlė tuomet pranešti specialiai komisijai „I. Kiek įsteigta, kiek pertvarkyta po Spalio revoliucijos... bibliotekų, liaudies namų, klubų, teatrų, kinų, kiek jų ir kaip jie funkcionuoja, pranešti asmenų, aptarnaujančių juos, skaičių“⁵⁷. Būdinga, kad šiame dokumente pirma vieta visų kultūros-švietimo įstaigų tarpe skiriama bibliotekai. V. Leninas davė konkrečių nurodymų, kokios turi būti apskaitos formos, privalomos visoms bibliotekoms, kam turi būti skirta visa atskaitomybė⁵⁸.

V. Leninas labai aukštai vertino bibliotekininko darbą, skatindamas kiekvieną jo naudingą mintį, kiekvieną polėkį. N. Krupskajos žodžiais, V. Leninas atidžiai skaitė viską, kas išėjo bibliotekinio darbo klausimais⁵⁹. Perskaitęs „Pravdoje“ (1921 m. vasario 4 d.) F. Dobler straipsnį „Dabartinis bibliotekų tinklas“, kuriame siūloma plačiai organizuoti kilnojamąsias bibliotekėles, Leninas pasibraukė jį pieštuku ir vėliau paminėjo straipsnyje „Apie Švietimo Liaudies Komisariato darbą“.

Pasikalbėjime su V. Modestovu V. Leninas domėjosi kaimo kultūros-švietimo įstaigomis. Jis kalbėjo apie dalykiško, išsilavinusio bibliotekininko vaidmenį. Leninas siūlė bibliotekininkui sudaryti tokias sąlygas, kad jis galėtų patenkinti kaimo poreikius⁶⁰.

⁵⁴ Leninas V. I. Raštai. T. 26, p. 299.

⁵⁵ Ленинский сборник XXXV, с. 261.

⁵⁶ Горбунов Н. Как работал Владимир Ильич. М., 1933, с. 36.

⁵⁷ Šį dokumentą srities archyve rado Tambovo pedagoginio instituto docentas G. Skorovas. Apie tai paskelbta B. Jakovlevo straipsnyje „Ленин и книга“ leidinyje «Книга» (М., 1961, с. 41).

⁵⁸ Зг. Ленинас V. I. Raštai. T. 28, p. 416.

⁵⁹ Ленин о библиотечном деле, с. 12.

⁶⁰ Зг. Ленин о библиотечном деле, с. 173.

Apie senų pedagoginių kadrų perauklėjimą ir jų panaudojimą kultūros-švietimo darbe V. Leninas kalbėjo Visos Rusijos gubernijų ir apskričių liaudies švietimo skyrių politinio švietimo darbuotojų pasitarime 1920 m. lapkričio 3 d.⁶¹ Ten jis pažymėjo, kad reikalingi nauji pedagoginiai kadrai, kurių veikla būtų glaudžiai susijusi su partija, su jos idėjomis.

1919 m. rugsėjo 4 d., pasirašydamas LKT nutarimą „Dėl mokslinių bibliotekų“, V. Leninas jį papildė: „Įpareigoti Švietimo liaudies komisariatą imtis priemonių padidinti valstybinių bibliotekų etatams ir bibliotekininkų skaičiui“⁶².

Iš bibliotekų darbuotojų V. Leninas reikalavo aktyviai dalyvauti gyvenime, mokėti politinį aistringumą susieti su kova už masių kultūrinio lygio kėlimą, su kova už naujų pažiūrų, naujos sąmonės žmogų.

V. Leninas pats buvo aistringas skaitytojas, didelę savo gyvenimo dalį jis praleido prie knygų bibliotekose. Po sunkaus sužeidimo 1918 metais kurį laiką jam gydytojai griežtai uždraudė skaityti. Leninas šitą uždraudimą pergyveno labai sunkiai. „Man sunku be knygos“, — sakė jis.

V. Lenino artimųjų atsiminimuose rasime daug pasakojimų apie didįjį proletariato vadą — skaitytoją, su didžiausia meile ir pagarba skaitantį knygas netgi sunkiais kalėjimo, ištremties metais.

Leninas priklausė tiems revoliucionieriams, kurių praktinė veikla, vadovaujant revoliucinei kovai, neatskiriamai susijusi su didžiuliu teoriniu darbu. Tai, be abejo, buvo vienas iš akstinių Lenino ypatingo domėjimosi bibliotekomis, jų knygų fondais visada ir visur, kur jis bebūtų — ir kalėjime, ir ištremtyje, ir emigracijoje.

M. Uljanovos ir N. Krupskajos teigimu, bibliotekos suvaidino labai svarbų vaidmenį Lenino darbe. Vien tik veikale „Kapitalizmo išsivystymas Rusijoje“ jis cituoja daugiau kaip 500 įvairių veikalų, kas sudaro tik nedidelę panaudotos medžiagos dalį.

Besimokydamas gimnazijoje, Leninas skaitė Simbirsko visuomeninėje bibliotekoje, studijų metais — Kazanės universitete ir miesto bibliotekose. Nuo 1889 iki 1893 metų gyvendamas Samaroje, jis skaito vietošioje ir kt. bibliotekose. Atvažiavęs į Petrogradą, V. Leninas ištisas dienas praleisdavo Viešojoje bibliotekoje. Skaitydavo jis Laisvosios ekonominės draugijos, knygyno prie laikraščio „Novosti“ skaitykloje. Bibliotekoje Leninas dažnai susitikdavo ir su revoliucionieriais⁶³.

1895 m. gruodyje Leninas suimamas. Kalėjime Vladimiras Iljičius taip pat daug skaito. Jis naudojasi kalėjimo knygomis, rašo iš kalėjimo laiškus savo artimiesiems, kad jam atneštų knygų iš laisvės⁶⁴. Knygomis jį aprūpindavo daugiausia vyresnioji sesuo Ana Iljinična.

Net ir ištremties metais, tolimame Sušensko kaimelyje, Leninas Krasnojarske naudojosi Judino bibliotekos, taip pat miesto bibliotekos knygomis⁶⁵.

Gyvendamas užsienyje, Leninas daugiausia laiko praleisdavo bibliotekų skaityklose. Jis gerai žinojo Anglijos, Vokietijos, Prancūzijos, Svei-

⁶¹ Zr. Leninas V. I. Raštai T. 31, p. 335.

⁶² Ленинский сборник XXIV, с. 163.

⁶³ Зr. Беленский И. В. И. Ленин и Публичная библиотека. В кн.: Труды (Гос. публ. библиотека им. М. Салтыкова-Щедрина). Т. 8 (11). Л., 1960, с. 53—67.

⁶⁴ Зr. Ленин о библиотечном деле, с. 115—152.

⁶⁵ Зr. Абрамов К. Владимир Ильич — читатель сибирских библиотек. — «Библиотекарь», 1956, № 4, с. 9—13.

carijos bibliotekas. Parsisiųsindavo knygas net iš Amerikos. Per visą savo gyvenimą Leninas pasinaudojo daugiau kaip keturių dešimčių Rusijos ir užsienio stambių bibliotekų fondais.

Dirbdamas bibliotekose, Leninas domėjosi skaitytojų aptarnavimo formomis ir metodais, knygų sustatymu lentynose, katalogų organizavimu.

Leninui nepatiko Paryžiaus bibliotekos. Nacionalinėje bibliotekoje nebuvo katalogų už paskutiniuosius metus, nepatiko jam ir įvairūs biurokratiniai apribojimai, kurie trukdė pasinaudoti bibliotekinėmis knygomis. Taip pat neigiamai atsiliepia Vladimiras Iljičius ir apie Krokuvos biblioteką, kuri buvo bloga ir labai nepatogi⁶⁶. Anglijos Nacionalinė biblioteka Leninui paliko ypatingai gerą įspūdį. Patiko jam gerai tvarkomas informacinis darbas, patogios skaityklos, greitas aptarnavimas. Siltai Leninas atsiliepia apie Šveicarijos bibliotekas. Šveicarijos bibliotekose Leninas dirbo gana ilgą laiką. Jis čia gaudavo literatūrą ir iš užsienio bibliotekų per TBA. Vladimiras Iljičius svajojo, kada Rusijoje bibliotekinis darbas bus tvarkomas taip, kaip Šveicarijoje.

Daug įdomios medžiagos apie Lenino darbą užsienio bibliotekose yra N. Krupskajos straipsnyje „Lenino darbas bibliotekose“⁶⁷.

Po Didžiosios Spalio socialistinės revoliucijos V. Leninas dirbo labai įtemptą ir labai įvairiapusišką darbą, tad nebuvo laiko sėdėti skaityklose. Būtinai reikėjo turėti daug literatūros pas save, po ranka. Todėl 1918 m. persikėlęs į Maskvą, Leninas organizuoja savo asmenišką biblioteką Kremliuje. Pirminį šios bibliotekos fondą sudarė Lenino knygos, įsigytos emigracijoje. Ant šių knygų uždėtas antspaudas: „Vl. Oulianoff“. Leninas savo biblioteką komplektavo daugiausia pats. Jis peržiūrėdavo naujos literatūros sąrašus, bibliografinę medžiagą, „Knygų metraščių“ ir pažymėdavo, ką reikia būtinai įsigyti. Nuo 1920 m. kovo mėn. pas jį atėjo dirbti bibliotekininkė S. Manučarjanc, kuri parūpindavo Leninui reikalingų knygų. Apie savo darbą Lenino bibliotekoje ji yra parašiusi atsiminimus⁶⁸.

Svarbiausia, reikalingiausia V. Leninui literatūra buvo laikoma jo darbo kabinete, savotiškose etažerėse, kurias galima buvo sukiooti. V. Lenino kabinete randama įvairių informacinių vadovų, svetimųjų kalbų žodynų, partijos suvažiavimų medžiaga, Komunistinio Internacionalo kongresų, Tarybų suvažiavimų dokumentai ir kt. Kabinete yra ir knygų spintos, kur saugomi K. Markso ir F. Engelso veikalai, išleisti rusų ir vokiečių kalbomis. Atskiri jų darbai, Leninui prašant, buvo įrišti į vieną knygą. Kabinete saugoma ir paties Lenino Raštų pirmasis leidimas ir atskiri veikalai. Čia yra ir G. Plechanovo darbai. V. Leninui dažnai reikėdavo įvairių statistinių duomenų, todėl tokia literatūra būdavo ypatingai pilnutinai komplektuojama. Šiuose leidiniuose yra daug Lenino ranka įrašytų pastabų. V. Leninas didžiai vertino rusų revoliucinių demokratų veiklą. Jo kabinete yra Belinskio, Gerceno, Dobroliubovo, Černyševskio ir kitų veikalai. Visiems gerai žinomas V. Lenino domėjimasis grožine literatūra. Asmeninėje jo bibliotekoje randama visa eilė rusų rašytojų — A. Puškino, N. Gogolio, N. Nekrasovo, F. Dostojevskio, L. Tolstojaus, V. Korolenkos, M. Saltykovo-Ščedrino, A. Gorkio ir kt. — veikalų. Lenino bibliotekoje yra daug periodinių leidinių (įdomu, kad reikalingi straipsniai dažnai būdavo iškerpami ir sudedami į aplankus arba subrošiūrojami), lapelių, žemėlapių ir atlasų (jie ypatingai buvo reikalingi Leninui pilietinio karo ir intervencijos metais).

⁶⁶ Zr. Leniną V. I. Raštai. T 37, p. 436—437.

⁶⁷ Zr. Ленин о библиотечном деле, с. 145—153.

⁶⁸ Zr. Манучарянц Ш. Воспоминания библиотекаря о Ленине.— «Библиотекаръ», 1956, № 1, с. 15—18.

Didelė dalis V. Lenino bibliotekos netilpo jo darbo kabinete (apie 5 tūkstančius knygų). Ši literatūra buvo saugoma viename Liaudies Komisarų Tarybos kambaryje, greta Lenino buto. Čia, be literatūros rusų kalba, daug medžiagos užsienio kalbomis (beveik 20 pasaulio kalbų). Ypač plačiai sukomplektuota literatūra filosofijos, partijos istorijos, sociologijos, tarptautinės politikos, spalio revoliucijos istorijos, Rusijos revoliucinio judėjimo, Rusijos istorijos, visuotinės istorijos ir kt. klausimais. Turtingas literatūros istorijos, meno, muzikos, teatro skyrius. Patraukia dėmesį Voltero, M. Anderseno-Neksės, H. Heinės, J. V. Getės, H. Mano, R. Rolano, E. Sinklerio, R. Tagorės, U. Vitmeno, A. Franso ir kt. autorių atskiri veikalai ar rinkiniai raštai. N. Krupskaja savo atsiminimuose rašo, kad Vladimiras Iljičius mėgo skaityti E. Zolia ir V. Hugo veikalus; originalo kalba jie yra V. Lenino bibliotekoje. Nemaža čia yra knygų, kurias Leninui padovanojo darbininkai, rašytojai, visuomeniniai veikėjai.

Iš viso V. Lenino asmeninėje bibliotekoje yra apie 7 tūkstančius pavadinimų. Tai, aišku, tik dalis tos literatūros, kuria naudojosi V. Leninas savo darbe. Nemaža medžiagos jis užsakydavo stambiose bibliotekose ne tik Rusijoje, bet ir užsienyje. Be to, dalis knygų, jei jos nebūdavo reikalingos pačiam V. Leninui, N. Krupskajai ir M. Uljanovai, būdavo nušiučiamai įvairioms bibliotekoms. Tokiu būdu nemaža knygų buvo perduota „Gorkų“ tarybiniam ūkiui. Po V. Lenino mirties apie 2 tūkstančius knygų iš Vladimiro Iljičiaus asmeninės bibliotekos perduota Marksizmo-leninizmo institutui prie TSKP CK (jų tarpe apie 500 knygų su Lenino pastabomis). Apie 900 leidinių saugoma Centrinio partinio archyvo V. Lenino dokumentų fonde⁶⁹.

Šiame straipsnyje apžvelgti svarbiausieji V. Lenino iškelti ir išnagrinėti bibliotekinio darbo klausimai bei jo nurodymai sudaro tarybinės bibliotekininkystės vystymo teorinius ir praktinius pagrindus. Tarybinė bibliotekininkystė visoje savo veikloje vadovaujasi V. Lenino palikimu. Bibliotekinio darbo pagrindus, Lenino padėtus dar pirmaisiais Tarybų valdžios metais, toliau vystė ir dabar vysto Komunistų partija eilėje savo svarbių partinių dokumentų specialiais bibliotekų darbo klausimais. Partijai vadovaujant, mūsų šalyje pasiekti iš tiesų milžiniški laimėjimai, vystant bibliotekininkystę. Biblioteka, kuri anksčiau buvo vadinama Rumiancevo vardu, kuria labai domėjosi Leninas, šiandien yra didžiausia pasaulyje biblioteka ir pavadinta V. Lenino vardu.

Asmenybės kulto laikais ir bibliotekininkystės teorijoje bei praktikoje reiškėsi jos vaisingą vystymąsi stabdę veiksniai. Lenininė politika bibliotekininkystėje, Lenino palikti priesakai šioje srityje nepakankamai buvo vykdomi, silpnai buvo nagrinėjamas ir toliau vystomas V. Lenino palikimas šioje srityje.

Istorinio TSKP XXII suvažiavimo iškelti bibliotekinio darbo klausimai ir uždaviniai iš tiesų yra pagrįsti Lenino nurodymų dvasia. Komunistinės visuomenės kūrimo sąlygomis tarybinės bibliotekos sprendžia naujus, sudėtingus uždavinius, ir čia jų darbe daug gali padėti V. Lenino nurodymai šioje srityje. Su jais kuo plačiau ir giliau turi susipažinti bibliotekininkystės teorijos bei praktikos darbuotojai. Tai ypatingai liečia

⁶⁹ Visasąjunginiai knygų rūmai, Marksizmo-leninizmo institutas prie TSKP CK ir Valstybiniai ginklų rūmai sudarė detalų V. Lenino asmeninės bibliotekos katalogą: «Библиотека В. И. Ленина в Кремле». Каталог. М., 1961. 764 с.

tokius svarbius klausimus, kaip klausimą, koku būdu pasiekti, kad bibliotekos turėtų skaitytojų iš kiekvienos tarybinės šeimos; tai liečia bibliotekų fondų klausimą, visuomenės vaidmens, vystant bibliotekininkystę, ir kt. klausimus.

Lietuvoje bibliotekininkystė iš esmės buvo kuriama tik Tarybų valdžios metais. Galima nurodyti, jog buržuazijos valdymo paskutiniaisiais metais Lietuvoje iš viso buvo tik apie 120 viešųjų bibliotekų. Lietuvoje nebuvo nė vieno bibliotekai tinkamo pastato. Nebuvo ruošiami bibliotekų darbuotojai specialistai. Tokį liūdną palikimą bibliotekininkystės srityje gavo Tarybų Lietuva. Sukuriant respublikoje bibliotekų tinklą, pertvarkant bibliotekų darbą naujais principais, ugdant naujus kadrus, buvo remtasi turtingu broliškųjų respublikų, ir visų pirma Rusijos Federacijos, bibliotekų patyrimu.

Per dvidešimt Tarybų valdžios metų bibliotekų statyboje iš tiesų pasiekti dideli laimėjimai. Šiuo metu respublikoje yra apie 7,5 tūkstančio bibliotekų, kurių fonduose yra beveik 29 milijonai tomų knygų. 1961 metais visi respublikos rajonai pranešė, kad į jų bibliotekų skaitytojų sąrašą įtraukta kiekviena šeima. Bibliotekininkų kadrąms paruošti Valstybiniame V. Kapsuko vardo universitete nuo 1949 metų veikia bibliotekininkystės skyrius, Vilniaus kultūros švietimo technikume taip pat ruošiami bibliotekininkystės specialistai.

Vykdydami TSKP XXII suvažiavimo nutarimus, tarybiniai bibliotekininkai savo darbe vadovaujasi labai reikšmingais Komunistų partijos nutarimais, V. Lenino darbais bibliotekininkystėje. Tai užtikrina tolesnius tarybinės bibliotekininkystės laimėjimus.

Vilniaus Valstyb. universitetas
Bibliotekininkystės katedra

Įteikta
1962 m. vasario mėn.

ЛЕНИН И БИБЛИОТЕКА

Г. РАГУОТЕНЕ

Резюме

Задачей статьи является ознакомление литовского читателя с вкладом В. И. Ленина, сделанным им в теорию и практику советского библиотекосведения. В статье дан обзор статей, выступлений и писем В. И. Ленина, а также декретов по вопросам библиотекосведения, подписанных Лениным. Для лучшего освещения данного вопроса привлечены воспоминания современников Владимира Ильича, а также материалы по этому вопросу, опубликованные в советской печати.

В работах В. И. Ленина содержится развернутая программа организации на новых социалистических началах всего народного просвещения. Владимир Ильич подчеркивал огромную роль всех учреждений культуры, в том числе и библиотек, организующих внешкольное образование и содействующих подъему культурного уровня народа. В. И. Ленин указывал, что культурный рост народных масс зависит от развития и состояния библиотечного дела.

В статье освещается принципиально новое и решающее положение В. И. Ленина о партийности библиотек. Этот принцип В. И. Лениным выдвинут в 1905 г. в статье «Партийная организация и партийная литература». После Великой Октябрьской социалистической революции В. И. Ленин неоднократно ставит этот вопрос в своих речах и указаниях.

Большое значение в советском библиотековедении имеют работы В. И. Ленина о принципах организации библиотечного дела. Владимир Ильич выдвинул и обосновал такие принципиальные вопросы, как вопросы планомерной государственной организации сети библиотек, общедоступности библиотек, участия масс в библиотечном строительстве, комплектования и учета фондов, воспитания библиотечных кадров.

В статье освещается вопрос о В. И. Ленине как читателе библиотек, дана краткая характеристика личной библиотеки Ленина в Кремле.

Исторические документы XXII съезда КПСС пропитаны указаниями В. И. Ленина о развитии культуры в процессе строительства коммунистического общества.

Руководствуясь указаниями В. И. Ленина и коммунистической партии, советские библиотекари, в том числе и работники литовских библиотек, достигли больших успехов. В статье кратко охарактеризованы успехи библиотечной работы в Советской стране и в нашей республике.

XXII съезд КПСС выдвинул новые задачи библиотекам. Ленинские указания помогают библиотечным работникам в разрешении этих сложных задач.
